

Tiberiu Alexandru

MUZICA POPULARĂ
BĂNĂȚEANĂ

Notă monografică

GRAF^oART

Prefață

Îi este greu cercetătorului, care are în față doar prezentul, să-și facă o icoană a celor din trecut. Când încerci o cercetare istorică, într-un domeniu unde totul este amintire și nimic nu a lăsat urme scrise, ești silit să reconstitui trecutul din frânturile unor mărturii răslețe.

Așa s-ar fi întâmplat desigur și cu scriitorul acestor rânduri, dacă n-ar fi întâlnit în drumul lui un martor încărcat de ani, aproape atotștiutor în această materie și înzestrat cu o ținere de minte fără greș, din ale cărui informații s-a înjghebat o viziune clară a vieții muzicale țărănești, a repertoriului melodic și a riturilor bănățene de altădată.

Acest martor deosebit este un lăutar numit Ion Radu care număra, în clipa când l-am cunoscut, 77 de ani.

De naștere din com. Borlova, jud. Severin, Ion Radu (despre care nădăjduiesc să scriu odată o monografie întreagă) a crescut și a trăit într-un mediu muzical sătesc profesional. Cu mintea lui veșnic iscoditoare, a învățat de la tatăl său și de la toată lumea: „*Tata meu o auzeit dăla alți, io dăla iel, dăla mine învață alți, așa merg așa*”. După ce s-a eliberat din armată, unde a

Și în Banat se aude adesea termenul de origine cărturărească *doină*, cu toate că țăranul bănățean, dacă va fi întrebat, va preciza că nu este vorba de o terminologie sătească, ci de o vorbă împrumutată dela „domni“. Dealtfel, cuvântul *doină* nu desemnează, în graiul locului, vreo formă muzicală deosebită, ci numește obișnuit toate cântecele, fără să se poată afla care din ele este doină, care cântec. Termenul *doină propriu zisă* este întrebuițat în limbajul Arhivei de folklor a Soc. Compozitorilor Români, conform cu uzul Regatului, pentru melodiile de tipul *lung*, bazate pe improvizația cu ajutorul unor formule melodice și modale constante⁴).

Deși răspândită în întregul Regat, în Basarabia, Bucovina, Maramureș, Oaș, Ugocea și, răsleț, în județele ardelenne mărginașe ale acestui teritoriu, până azi, doina propriu zisă, cu rarele excepții ale

4) V. Béla Bartók: *Volksmusik der Rumänen von Maramureș*, München 1923, p. X și urm. („Charakteristik der Hora lungă“); Const Brăiloiu: *Arhiva de folklor a Soc. Compozitorilor Români. Schiță a unei metode de folklor muzical*, București 1931, și versiunea franceză: *Esquisse d'une méthode de folklore musical*, Paris 1931); același: *La musique populaire roumaine*, în „La revue musicale“, Nr. special: *La musique dans les pays latins*, Paris, Febr.-Martie 1940, p. 152.

unor specimene mai mult sau mai puțin hibride, nu a fost întâlnită în Banat într'o formă limpede⁵⁾). Cea de mai jos — culeasă dela Moș Ion Radu, care mărturișește că a învățat-o prin părțile Cornevei — se apropie, de stilul recitativ al baladelor:

Disc 1334 II a ⁶⁾ Borlova (Severin)
 Molto rubato ♩ = 100 aprox. Inf. Ion Radu, 82 a.

VIOARĂ

The musical score consists of a single staff with a treble clef and a key signature of one sharp (F#). The tempo is marked 'Molto rubato' with a quarter note equal to 100 beats per minute. The piece is titled 'VIOARĂ'. The melody is characterized by a recitative style, with long slurs and various ornaments. Fingerings are indicated with numbers 3 and 5. The score is divided into several measures, with some measures containing multiple notes beamed together.

5) V. și Când a pierdut ciobanul oile, p. 37.

6) Numărul înregistrării (fonogramă sau disc) în *Arhiva de Folklore a Soc. Compozitorilor Români*. (Afară de cântecul de leagăn dela p. 35, toate melodiile sunt notații sumare din aceiași Arhivă).

GRUIA LUI NOVAC

Disc 972 a
Molto rubato ♩ = 104

Borlova (Severin)
Inf. Ion Radu, 80 a.

VIOARĂ

VOCE

O! dîn dîjal dîn

Ță-ri-dîzeal i O! dîn dîjal dîn Ță-ri-dîzeal

n La șîor-da-ku lu No-vak La șîor-da-ku

lu No-vak Fru-mo-să mî-e (i) ma-să-n-tîin-să

Ku fă-kli dal-be da-prin-să Ku fă-kli dal-

se lasă apoi până se usucă, este însoțită de un cântec *al bradului, al cetinii sau al sulii*, cum i se mai zice pe Țismăniș, întocmai ca în jud. Mehedinți. Acesta, de pe Valea Bistrei, este în modul antic dorian:

Fgr. 5974 a
Giusto parlando $\text{♩} = 160$

Glâmboca (Severin)
Inf. Măriuța Pocinog, 42 a.,
Ana Moisescu, 40 a.

Bra - dze-n-sar - tsi - na - tse - Bra-dze-n sar - tsi - na - tse

Sin - țo po - rin - si - to - Sin țo po - rin - si - to

Dze - tu mî-aj tu - na - to - Dze tu mî-aj tu - na - to

Repertoriul acesta mai cunoaște și alte cântări ca: *de petrecut, al drumului, al gropii, la fereastră* și poate chiar unele încă neculese până azi.

DE PETRECUT

Fgr. 5822
Giusto parlando $\text{♩} = 134$

Prigor (Caraș)
Inf. Elisaveta Rotariu, 66 a.

VOCE

n Fi - ré trăn - dă - fi - ré -

Fi - ré trăn - dă - fi - rîo

CÂNTECUL MIRESEI

Disc 1334 I a
Parlando rubato 126

Borlova (Severin)
Inf. Ion Radu, 82 a.

The musical score is written on six staves. The first three staves are for the VIOARĂ (violin), and the last three are for the VOCE (voice). The key signature has one sharp (F#) and the time signature is 3/4. The score includes various musical notations such as triplets, slurs, and fingerings (3, 7, 10, 5). The lyrics are in Romanian and are placed below the vocal line.

VIOARĂ

VOCE

Hai tu so-ro nu_ mi-ș_ plin - ze

[A - no dra-go] Taș tu so-ro nu_ mi-ș plin - ze

[A - no dra - go]

Ă rămas însă un bogat repertor instrumental profesional de nuntă: *a lu cinăra când o piaptănă, când duce govia*²⁵⁾ *la apă, când pleacă mireasa, al mirelui, apoi cântece la masa mare, ca: a zupii, când pune sarmili, a fripturii și numeroase marșuri, în mare parte melodii patriotice prefăcute lăutărește: Deșteaptă-te Române, Pe-al nostru steag, La arme ș. a., toate a-*

25) Mireasa.

lui „densitate verticală“ (puține melodii în acelaș sat)³³).

Sunt totuși particularități stilistice cari deosebesc muzica Banatului de a celorlalte ținuturi românești într'o măsură destul de mare ca să se poată vorbi despre un *dialect muzical bănățean*. Acestea sunt, mai ales:

a) întrebuițarea scărilor:

b) „semicadența“ finală (+), cunoscută și în muzica populară sârbească;

c) cezura principală, de cele mai multe ori pe treapta întâia a scării;

d) structura melodică obișnuit din 4 rânduri, din care adesea al 4-lea, câte odată al 4-lea împreună cu al 3-lea, formează refren.

CATALOG

**al înregistrărilor de muzică populară bănăţeană,
din Arhiva de Folklore a Societăţii Compozi-
torilor Români, pe cilindri de fonograf şi
discuri de gramfon *)**

JUD. CARAŞ

PRIGOR

CÂNTECE:

Fgr. 5806 a, b, 5817 b, 5818 a: Ana Gâmboasă, 24 a., voce; 5811 a, 5815: Zaharia Stan, 33 a., voce-vioară, Nicolae Vlădulescu,

*) Catalogul cuprinde înregistrările dela 21 Mai 1935 la 31 August 1942. În afară de înregistrările propriu zise, Arhiva mai păstrează textele poetice întregi ale tuturor melodiilor vocale, notate fonetic, date asupra informatorilor, informaţii în legătură cu melodiile culese, chestionare ale riturilor în legătură cu muzica, fotografii, fişe ş.a.m.d.

Prescurtări întrebuiţate: fgr. = fonogramă (cilindru de fonograf); disc = disc de gramfon; a. = numărul de ani ai informatorului.

Cifrele arabe reprezintă numerele de inventar ale fonogramelor sau discurilor; literele a, b, c... fragmente ale acestora; cifrele romane I şi II indică feţe de disc. La discurile lăsate libere pentru folosirea comercială s'a arătat şi numărul din catalogul firmelor.

Variaţia vârstei la unul şi acelaş informator se datoreşte faptului că s'a cules la date diferite.

6003 a (*Când piaptână mireasa*): Dimitrie Dobrea, 67 a., Arsăne Radu, 54 a., viori; 6008 c (*Jocul miresei*): Rusălina Drăgălină, 47 a., voce; 4336 b (*Marș*), 6401 b (*Șâreghia mică*), 6402 a (*Șâreghia mare*), b (*Jocul cinării*), 8433 (*Cântecul miresei*), 8452 b, 8453 a, 8458 a, b, c, 8459 a, b, (*Marșuri*): Ion Radu, 82 a., voce-vioară.

Disc.: 1334 I a (*Cântecul miresei*), Ion Radu, 82 a., voce-vioară.

REP. DE CRĂCIUN ȘI DE ANUL NOU:

Fgr.: 8436 a (*Zicala țapului*): Ion Radu, 82 a., vioară.

JOCURI:

Fgr.: 4336 b (*Cățaua*), 5943 a (*Poșovaica*), b (*Iedera*), 5944 a (*Tropa*), b (*Momiru*), c (*Dunda*), 5945 a (*Ișiu*), b (*Ursa*), c (*Suo-fina*), 5946 a (*Cârligul*), b (*Brâu*), c (*De doi*), 5947 a (*De doi ca pe pustă*), b (*De doi*), 5958 a (*Ardeleana*), b (*De doi*), 5959 b (*Lăiața*), 5960 c, 5961 a (*De doi*), c (*Brâu*), 5963 a (*Călușăriul*), b (*Bătuta la călușări*), 5965 a (*Iedera*), b (*Dunda*), 5966 b (*De doi*), 8428 (*Cățaua*), 8435 a (*Ardeleană*), b (*De doi*), 8436 b (*Ardeleană*), 8437 a, b, (*Măzărca*), 8438 a (*Perina*), b (*Horă*), 8441 b (*Brâul pe loc*), 8449 b, 8450 a, b, c, (*Sârbe*), 8451 a (*Brâu*), b (*De doi: Lugojana*), 8454 a, b, c, 8455 a, b, c (*Polci*), 8456 a, b, („*Măzur*“), 8457 a („*Ștăieris*“), b, c, („*Voalțăr: Leandăr*“), 8476 b (*Brâu*), 8480 (*Cimpoiul*), 8481 a (*Ciardaș*): Ion Radu, 77-82 a., vioară; 5998 a (*Iedera*), b (*Poșovaica pe amândouă picioarele*), c (*Poșovaica pe un picior*), 5999 a (*Strovan-*

43 a., Gh. Todor, 48 a., viori „secunde“, Andrei Perescu, 47 a., contrabas.

FENEȘ

REPERTOR FUNEBRU:

Rit. fel.: Fgr.: 5962 a (*Zorile*), b (*Când duce mortul la groapă*): Măgdalina Nușoreanu, 64 a., voce.

GLÂMBOCA

CÂNTECE:

Fgr.: 5967 b, 5977 b: Pătru Drăgulete, 34 a., voce, fluerat; 5972 a, 5973 a: Ion (Nică) Dobre-Pârciu, 40 a., „torogoată“, Pavel Blidariu, 18 a., vioară; 5978 a, b, 5979 a, 5981 a, b: Pavel Maier, 25 a., voce; 6015 a: Ana Moiescu, 16 a., Oprița Lădariu, 25 a., Ana Moiescu, 14 a., voce; 6015 b, 6016 b: Oprița Lădariu, 25 a., voce; 6016 a: Ana Moiescu, 16 a., voce; 6017 a, 6018 a: Maria Român, 17 a., Ana Moiescu, 14 a., voce.

REPERTOR FUNEBRU:

a) *Bocete*: Fgr.: 5975: Măriuța Pocinog, 42 a, voce; 7976 a, b: Ana Moiescu, 40 a., voce; 5982 a, b, 5983 a, b, 5984 a, b: Maria Borlovan, 45 a., voce.

b) *Rit. fel.:* Fgr.: 5967 a (*Zori*): Talia Român, 50 a., voce; 5971 b (*Când bagă mortul în groapă*): Ion Dobre-Pârciu, 40 a., „torogoată“, Pavel Blidariu, 18 a., vioară; 5974 a (*Bradul*), b (*Zorile*): Măriuța Pocinog, 42 a., Ana Moiescu, 40 a., voce; 5977 a (*Verș*): Pătru Drăgulete, 34 a., voce.

JAMUL - MIC

CÂNTECE:

Fgr.: 9641 a, b, 9642 a: Nicolae Șemanț, 34 a., voce.

LESCOVIȚA

DOINE:

Fgr.: 9552 a: Traian Iancovici, 34 a., voce.

CÂNTECE:

Fgr.: 9551 a, b, 9552 b: Traian Iancovici, 34 a., voce.

MĂRGHITA - MARE

CÂNTECE:

Fgr.: 9625 a, 9627 a, b: Dimitrie Țăranu, 28 a., voce.

BALADE:

Fgr.: 9624 („*Gruia*“): Dimitrie Țăranu, 28 a., voce.

MICALNIȚA

JOCURI:

Fgr.: 9604 c (*Cârligul*), d (*De doi*), 9605 a (*Iedera*), b (*Sărâncița*), c (*Coconița*): Nicolae Todor, 29 a., vioară.

ONCEA

CÂNTECE:

Fgr.: 9645, 9650 a: Teodor Burlea, 37 a., voce.

VLAICOVAȚ

CANTECE:

Fgr.: 9643 a, 9669 a: Nicolae Iorga, 34 a., flaut, voce.

JOCURI:

Fgr.: 9643 b (*Pe loc*), c (*De doi*): Nicolae Iorga, 34 a., flaut.

ZGREBENIȚA

CANTECE:

Fgr.: 9577 a, b, 9635 a: Nicolae Dolângă, 23 a., voce; 9579 a, b, 9584 a: Iosif Păcurariu, 22 a., voce; 9581 a: Nicolae Dolângă, 23 a., Iosif Păcurariu, 22 a., voce; 9581 b, 9582 a: Ilie Voin, 22 a., voce; 9591 a, 9593 a: Pavel Constantin, 22 a., voce; 9644 a, 9646 a, 9648 b: Ilie Oltean, 37 a., fluer, voce.

BALADE:

Fgr.: 9580 a („*Șarpele*“), Iosif Păcurariu, 22 a., voce; 9580 b („*Pătru din Străluci*“): Nicolae Dolângă, 23 a., voce; 9592 a („*Șarpele*“), Pavel Dan, 24 a., voce.

REPERTOR DE CRĂCIUN:

a) *Colinde*: Fgr.: 9611 a, b, c: Pavel Constantin, 22 a., voce; 9646 b, c: Ilie Oltean, 37 a., voce.

b) *C. de stea*: Fgr.: 9599 b, 9600 a, b: Pavel Constantin, 22 a., voce.

JOCURI:

Fgr.: 9644 b (*Măzărîca*), 9648 a (*Ardeleană*): Ilie Oltean, 37 a., fluer.

